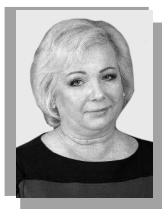

СОЦІАЛЬНА ОСВІТА: наукові дослідження

УДК 378.4:613/614

*Ковчина І. М.,
д. пед. н., проф.,
Національний педагогічний
університет
імені М. П. Драгоманова
(Київ, Україна)*

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ

У статті аналізуються теоретичні проблеми підготовки майбутніх фахівців у галузі охорони здоров'я в умовах університетської освіти: автор стверджує, що кожна професія базується на специфічній для неї системі сформованих знань, майбутній фахівець має бути готовий до розв'язання найскладніших завдань у різних галузях, зокрема у сфері охорони здоров'я. Професійна підготовка вимагає постійного удосконалення умов університетської освіти, постановку нових завдань і мети, розширення інформаційної бази викладчів, що виступають як передавачі знань, умінь та навичок.

***Ключові слова:** професійна підготовка, охорона здоров'я, університет, освіта.*

В статтє анализируются теоретические проблемы подготовки будущих специалистов в сфере охраны здоровья в условиях универси-

тетського образования: автор утверждает, что любая профессия базируется на специфической для нее системе сформированных знаний, будущий специалист должен быть готов к решению сложных задач в разных областях и конечно же в области охраны здоровья. Профессиональная подготовка требует постоянного усложнения условий университетской подготовки, постановки новых задач и целей, расширения информационной базы преподавателей, которые выступают как передатчики знаний, умений и навыков.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, охрана здоровья, университет, образование.

This article analyzes the theoretical problems of future health sector professionals training in university education, the author claims that every profession is based on a specific system of knowledge, future specialist should be ready to solve the most difficult tasks in different spheres and particularly in health care. Professional training requires constant improvement of the conditions of university education, setting new goals and objectives, enriching the information base of teachers, who act as transmitters of knowledge and skills.

Keywords: professional training, health care, university, education.

У сучасних умовах різкого екологічного погіршення постає питання професійної підготовки студентів в умовах університетської освіти у сфері охорони здоров'я. Ми не відкриємо континент, якщо підкреслимо, що екологія та здоров'я людини взаємопов'язані. І чим чистіше оточуюче середовище, тим здоровішою буде людина.

Тому сьогодні потрібно особливо уважно відноситись до підготовки фахівців у галузі охорони здоров'я не тільки з медичної точки зору, але й з педагогічної, бо підготовка у вищих навчальних закладах потребує великої уваги, розробок нових теоретичних концепцій та впровадження у практику знань, умінь і навиків, якими повинні володіти студенти [1]. Мова зараз не йтиме про компетентності, це окрема стаття, зупинимось на загальних засадах.

Питанням професійної підготовки студентів у вищих навчальних закладах в українській науці займаються В. Андрущенко [1], Н. Стучинська [4], Н. Ничкало [3], Я. Цехмістер [5] та інші.

Отже, кожна професія базується на специфічній для неї системі сформованих знань як теоретичного, так і практичного, прикладного характеру, на критеріях успішного вирішення проблем підготовки студентів до діяльності у сфері охорони здоров'я. Донесена до студентства інформація, знання, вміння, а також поняття і норми професійної

діяльності та мотиви передаються від покоління до покоління через систему професійної підготовки. При цьому особлива увага приділяється розробці практичних навичок і передачі професійних традицій безпосередньо від досвідчених спеціалістів новачкам. Навіть незначна похибка може бути в майбутньому перетворена у “лікарську помилку”, людський фактор, який відіграє у сучасному технократичному столітті важливу роль. І якщо людина вирішила дотримуватися здорового способу життя, то це не означає, що життя буде успішним. Тому так важливо мати відповідного фахівця у галузі охорони здоров'я, до якого може звернутися будь-який громадянин України.

Майбутній фахівець у галузі охорони здоров'я має бути готовий до розв'язання найскладніших завдань, які перед ним поставить суспільство. Адже не секрет, що сучасний цивілізований розвиток людства призвів до появи різних форм аморалізму, суїциду, злочинів. Ця соціальна тенденція однією зі своїх граней може означати невміння людини пристосуватися до кризових соціальних явищ або боротися з ними, а також конструктивно вирішувати внутрішні та міжособистісні конфлікти. Для цього необхідна система навчання, система дисципліни, що формує у студентів якісні знання та вміння з розрахунку спеціальної сфери їх застосування у майбутній діяльності. Вирішення цієї проблеми найбільш повно й успішно реалізується на засадах цілісного, системного її розгляду.

Сьогодні головним суб'єктом діяльності сфери охорони здоров'я є сім'я, члени якої звертаються до фахівців з охорони здоров'я частіше, ніж їм того хотілося б. Тому такого фахівця потрібно готувати, перш за все, до роботи із сім'єю, що підтверджують світова теорія і практика.

Предметом нашої уваги є лише окремі аспекти професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі охорони здоров'я в умовах університетської освіти. Нами пропонується модель підготовки студентів до роботи у сфері охорони здоров'я, яка ґрунтується на теоретичних положеннях про розвиток особистості, які тлумачать педагогічну діяльність як сукупність складних суспільно важливих компонентів.

У педагогічній науці (В. Андрущенко [1], І. Ковчина [2], Н. Нічкало [3]) процес професійної підготовки студентів до майбутньої діяльності розглядається як модель, до складу якої входять теоретичне навчання, навчання практичних дій, що дає можливість, з одного боку, бачити їх нерозривну єдність, а з другого – вивчати як відносно самостійне явище, що має свою специфіку, від чого залежить якісний рівень педагогічних умінь. З таких позицій потрібно розглядати модель підготовки студентів до діяльності у сфері охорони здоров'я як виокремлену на основі визначених ознак упорядковану певну

кількість взаємозалежних структурних елементів, які пов'язані загальною метою у сфері охорони здоров'я, і які виступають у взаємодії з оточуючим середовищем як цілісна єдність. Тобто ми розглядаємо підготовку як цілісну складну модель, що має визначену структуру та вміщує у собі певну кількість тією чи іншою мірою взаємозалежних елементів. Можна сказати, що з точки зору науки підготовки студентів до професійної діяльності, найважливішими ознаками будь-якої системи є:

- а) наявність системних або інтегративних якостей;
- б) визначений склад частин, що входять до неї, тобто елементів;
- в) особлива структура їх організації, взаємодії, яка інтегрує та пов'язує частини у єдине ціле;
- г) специфічний характер взаємодії з дійсністю.

Навчально-педагогічний процес із формування спеціальних умінь має відкритий характер, тобто зазнає вплив середовища, але відрізняється внутрішньою спонтанною активністю та саморегуляцією. Це послугове основою виділення ознак педагогічного процесу згідно з нашими науковими дослідженнями. Модель має загальну мету, яку їй визначає суспільство, її функціонування має доцільний характер; складається із взаємопов'язаних структурних компонентів; наділена певними ресурсами, що забезпечують її функціонування. Крім того, внутрішня структура системи відображає ієрархію рівнів і її зв'язки з оточуючим середовищем; система здатна до історичного розвитку за рахунок вирішення суперечностей, що існують у ній.

Мета дослідження моделі підготовки студентів до професійної діяльності у сфері охорони здоров'я з позицій цілісності полягає в тому, щоб виявити закономірності, внутрішню детермінацію її якостей, зв'язків, визначити можливості ефективного управління цим процесом на всіх етапах навчання студентів у педагогічному університеті. Для цього процесу характерні свої закономірності, що припускають взаємодію ряду елементів освітнього та виховного характеру, а також взаємодію об'єктивного й суб'єктивного, які впливають на зміст і форми роботи педагога вищої школи зі студентами. Тому, якщо аналізувати таку модель з позицій системності, то навчальна діяльність є системою вищого порядку, а сфера охорони здоров'я – її компонентом, підсистемою, але в той же час це є самостійна система щодо своїх елементів: цілей, завдань, змісту, методів, засобів.

Аналізуючи схему показників і критеріїв підготовки студентів у галузі охорони здоров'я по горизонталі, структурно уявляємо багатовимірний набір компонентів, що взаємопов'язані між собою, базуються на загальних вимогах та підходах за своїм змістом, узгоджуючись із формами й методами соціально-правової діяльності (табл. 1).

Таблиця 1

**Характеристика соціально-правової підготовки
майбутніх соціальних педагогів**

Критерії/ показники	Мотиваційний	Змістовий	Процесуальний	Комунікативний	Професійний
Знання	Володіння етичними нормами	Фундаментальність знань з охорони здоров'я	Володіння принципами конструювання ситуацій з різними людьми	Володіння комунікабельністю, уміннями переконувати особу	Володіння базовими знаннями у сфері охорони здоров'я
Розуміння	Адекватність в оцінці будь-якої ситуації	Адекватність у наданні допомоги	Здатність застосувати знання у будь-якій ситуації	Розуміння необхідності вміти правильно і логічно будувати діалоги	Усвідомлення необхідності допомоги у сфері охорони здоров'я
Застосування	Визначення необхідності допомоги в галузі охорони здоров'я	Актуалізація знань під час вирішення професійних завдань	Здатність до репродуктивності умінь, набутих під час навчання	Здатність активно виступати перед групами або індивідами	Здатність до саморозвитку та самоосвіти
Аналіз	Усвідомлення взаємодії між педагогічними, медичними, людськими цінностями	Здатність до наукового підходу щодо набуття знань	Здатність до постійного застосування знань	Здатність критично аналізувати свою мову та виступи	Здатність до активного наукового застосування знань
Інтерв'юльність	Допомога будь-якій людині прийняти правильне рішення	Тлумачення основ сфери охорони здоров'я в міжнародному ракурсі	Здатність застосувати педагогічні знання у сфері охорони здоров'я	Здатність правильно будувати діалоги у своїй діяльності	Здатність застосовувати знання у різних сферах діяльності

Взаємне функціонування цих підсистем умінь підкоряється загальним закономірностям і принципам, що притаманні навчальній діяльності та кінцевій меті – готовності студентів до роботи у сфері охорони здоров'я. Отже, нашу модель характеризує цілісність, взаємодія елементів, зв'язків і відносин, які зумовлені структурою. Тому так важливо, щоб у навчальній системі вищого закладу освіти реалізовувалися всі її складові, які сприяють формуванню умінь у сфері охорони здоров'я.

З одного боку, від успішної діяльності висококваліфікованого педагога залежить інтерес, розвиток здібностей студентів і їх бажання оволодіти знаннями, уміннями та навичками, сформувати професійні знання, виробити практичні вміння. З іншого боку, від того, як усвідомлює студент значущість функції охорони здоров'я, залежить його самовіддача у творчому педагогічному процесі, активність в оволодінні теорією та практикою своєї майбутньої спеціальності, якість його майбутньої педагогічної діяльності у різних інституціях.

Визначені нами критерії у своєму загальному змісті та цілісності функціонують на трьох рівнях, що визначають ступінь сформованості кожного компонента професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі охорони здоров'я в умовах університетської освіти. Ми виокремили традиційно три рівні: високий, середній, низький – засвоєння знань та умінь студентами. На низькому рівні студент повинен уміти репродукувати набуті знання, на середньому – застосовувати їх за засвоєним зразком, на вищому – застосовувати знання у будь-якій ситуації.

Розглянемо детальніше рівні показників та критерії студентів до професійної діяльності.

У випадку низького рівня показників діяльність студента характеризує засвоєння базових знань та умінь їх відтворювати на репродуктивному рівні. Майбутній фахівець сфери охорони здоров'я на визначеному рівні підготовки до майбутньої діяльності засвоює базову інформацію у загальному вигляді, не обтяжуючи себе цінностями мотиваційного та комунікативного фактажу. Готуючись до майбутньої діяльності такий студент не виходить за рамки вирішення завдань, поставлених педагогами, а інколи навіть і не готовий сприймати потрібну інформацію. Цей рівень характеризується відсутністю мотивації студента до самоосвіти та саморозвитку.

Середній рівень підготовки студента до діяльності у сфері охорони здоров'я характеризується засвоєнням професійної інформації не тільки під час навчання, а й завдяки самоосвіті та саморозвитку. Такий студент добре володіє фундаментальними знаннями, уміннями та методами роботи. Однак він не завжди вміє знайти правильну інформацію та використати її за умов складної соціально-правової ситуації.

Високий рівень підготовки до професійної діяльності характеризується сформованістю знань та умінь згідно із загальною моделлю підготовки студентів у вищому навчальному закладі. Високий рівень передбачає широкі базові знання, сформовані уміння, які спеціаліст уміє застосовувати в будь-якій ситуації, володіє достатньою мірою комунікативними уміннями, має високий мотиваційний потенціал, працює із задоволенням, не боїться труднощів у майбутній роботі.

Дослідження методики викладання спеціальних дисциплін в умовах педагогічних університетів на засадах системного підходу показало, що окремі компоненти, зв'язки та відносини розглядаються не ізольовано, а з погляду мети, змісту і методів навчання (В. Андрущенко, І. Ковчина, Н. Ничкало, Н. Стучинська, Я. Цехмістер). Але навіть при їх взаємозалежності кожна з них має свої особливості.

Модель підготовки студентів, зокрема і до діяльності у сфері охорони здоров'я, складається з трьох частин, які слід виокремити у процесі їх підготовки до майбутньої професії:

1) загальні цілі навчання, котрі визначаються розвитком суспільства, виховання та координують навчання в умовах університетської освіти;

2) загальні цілі навчання, зумовлені вимогами педагогічного процесу (за принципом: навіщо навчати конкретних видів діяльності, чого навчати і як навчати);

3) цілі вивчення змісту спеціальних дисциплін, тобто передбачається поповнити знання студентів і сформувати вміння за окремими видами діяльності у сфері охорони здоров'я.

Розуміння соціально-правової підготовки майбутніх соціальних педагогів до фахової діяльності дає нам змогу визначити її структуру:

Мотиваційний компонент передбачає спрямованість насамперед на соціальні цінності, що виражаються у взаємодії з оточуючими людьми, володіння етичними нормами, що притаманні фахівцю сфери охорони здоров'я, адекватність у розумінні негативної соціальної ситуації, усвідомлення необхідності допомагати різним категоріям населення, тобто мотивація повинна бути і внутрішньо професійна і зовнішня, не пов'язана з професією.

Змістовий компонент передбачає фундаментальне володіння педагогічною, медичною, правовою інформацією, уміння адекватно інтерпретувати знання, уміти актуалізувати свої знання під час роботи з людьми, здатність розшукати необхідну інформацію та правильно розтлумачити її.

Процесуальний компонент характеризується володінням уміннями правильно побудувати ситуацію, не зашкодити клієнту, здатність

застосовувати свої знання у будь-якій ситуації, вміти репродукувати постійно застосовувати набуті знання й уміння під час навчання.

Комунікативний компонент – це володіння ораторським мистецтвом, готовністю до спілкування з різними групами людей та окремими індивідами, здатністю постійно розширювати власну лексику, критично аналізувати свою мову, здатність правильно будувати монологи та діалоги з урахуванням професійної ситуації.

Професійний компонент передбачає володіння здатністю до самоосвіти, саморозвитку та самовиховання, до активного застосування знань галузі охорони здоров'я у різних сферах професійної діяльності з різними групами населення та різноманітним контингентом.

Подальшими розвідками наукових досліджень із даної проблеми можуть бути: підготовка фахівців у галузі охорони здоров'я (зарубіжний досвід); підготовка фахівців до діяльності у сфері охорони здоров'я в немедичних закладах освіти тощо.

Література:

1. *Андрущенко В. П.* Модернізація педагогічної освіти відповідно до викликів XXI століття [Електронний ресурс] / В. П. Андрущенко, В. І. Бондар // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Педагогічні науки. – 2010. – Вип. 1.28. – С. 12–20. – Режим доступу:

http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdup_2010_1. – Назва з екрана.

2. *Ковчина І. М.* Підготовка соціальних педагогів до соціально-правової роботи : монографія / І. М. Ковчина. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. – 345 с.

3. *Ничкало Н. Г.* Педагогічний процес: теорія і практика : зб. наук. пр. – Вип. 1 / Н. Г. Ничкало ; АПН України. Ін-т педагогіки і психології проф. освіти, Благод. фонд ім. А. Макаренка. – К. : П/п “Екмо”, 2004. – 225 с.

4. *Стучинська Н. В.* Формування міждисциплінарних зв'язків медичної фізики та хімії засобами дидактичної гри / Н. В. Стучинська, Н. В. Остапович, Л. В. Філіппова, Т. А. Лисенко // Наукові записки : збірник наукових статей. Серія: Педагогічні та історичні науки / М-во освіти і науки України Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова ; упор. Л. М. Макаренко. – К. ; Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. – Вип. СХХVII(127) – 288 с. – С. 189–199.

5. *Цехмістер Я. В.* Підготовка викладачів вищої школи в умовах магистратури теоретико-методологічні засади : монографія / Я. В. Цехмістер, Н. Г. Батечко. – К. : Видавництво ВП “Едельвейс”, 2014. – 707 с.